

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Analýza chyb v amatérských titulcích

Error Analysis in Amateur Subtitles

(bakalářská diplomová práce)

Autor: Lada Rybníčková (Angličtina se zaměřením na tlumočení a překlad)

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Král

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam použité a citované literatury.

V Olomouci dne 20. května 2011

.....

Děkuji PhDr. Pavlu Královi za odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce a za užitečné rady, které mi v průběhu psaní práce poskytl.

Seznam zkratek a vysvětlivky

apod.	a podobě
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
např.	například
resp.	respektive
 	značí změnu mluvčího

Pro citaci titulků jsem použila bezpatkové písmo Helvetica velikosti 11b.

Pro citaci ze zdrojového kódu titulkového souboru jsem použila písma Courier New velikosti 10b.

Obsah

Seznam zkratk a vysvětlivky.....	4
Úvod	7
1 Historie filmových titulků	8
2 Definice a terminologie	11
2.1 Intralingvální titulky	12
2.2 Interlingvální titulky	13
3 Pravidla pro tvorbu titulků	14
3.1 Formální úprava titulků.....	14
3.2 Obecná pravidla časování.....	17
3.3 Interpunkce a formátování v titulkování.....	19
3.4 Sestavování textu do titulků	22
3.5 Specifika překladu titulků	24
3.5.1 Návrhy řešení některých překladatelských problémů.....	25
3.5.2 Zvláštnosti seriálových titulků.....	27
4 Amatérské titulky.....	30
4.1 Historie	30
4.2 Popis nejběžnějších formátů amatérských titulků	32
4.2.1 Titulky vložené přímo do obrazu.....	32
4.2.2 Externí titulky	32
4.3 Programy pro tvorbu a editaci titulků	35
4.3.1 Subtitle Workshop 2.51.....	35

4.3.2	Aegisub 2.1.8.....	35
5	Rozbor chyb v amatérských titulcích na internetu.....	37
5.1	Konoha.cz.....	37
5.1.1	Komentované ukázky.....	38
5.1.2	Konzistentnost	40
5.1.3	Čeština v titulcích	41
5.1.4	Vysvětlivky.....	43
5.1.5	Časování	43
5.1.6	Formální úprava.....	44
5.2	Mocisek.....	45
5.2.1	Komentované ukázky.....	46
5.2.2	Čeština v titulcích	48
5.2.3	Konzistentnost	48
5.2.4	Časování	49
5.2.5	Formální úprava.....	49
	Závěr.....	51
	Příloha.....	53
	Shrnutí	54
	Seznam použité literatury	56
	Anotace.....	59

Úvod

Tématem této bakalářské práce je problematika amatérského titulkování cizojazyčných filmů a seriálů na internetu. Cílem práce je porovnat amatérské titulky s konvencemi, kterými se při titulkování filmů a seriálů řídí profesionálové.

V první části svojí práce se zabývám teoretickým úvodem k problematice titulkování a uvádím standardní postupy užívané profesionálními autory titulků. V druhé části potom na základě těchto teoretických poznatků posuzuji, zda se amatérské titulky řídí podobnými konvencemi.

V první kapitole popisují historii titulkování a způsoby vkládání titulků do obrazu. V další kapitole se věnuji terminologii a rozdělení titulků na intralinguální a interlinguální a jejich obecné charakteristice včetně uvedení ekvivalentních anglických názvů s ohledem na rozdíly mezi britským a americkým názvoslovím. V následující kapitole uvádím formální i jazykové aspekty titulků, tedy jejich vzhled, počet znaků a řádků, časování, interpunkci, adaptaci textu do titulkové podoby a některá specifika seriálového překladu.

Předposlední kapitola se již zabývá amatérskými titulky. Stručně popisují jejich historii i důvody, proč se tento fenomén neustále rozvíjí. Dále zmiňuji dva nejběžnější programy používané k tvorbě a editaci těchto titulků i formáty, ve kterých jsou nejčastěji distribuovány. V závěru svojí práce provádím analýzu chyb na úrovni jazykové i formální.

Použité ukázky pocházejí z českých titulků k DVD Karoolka (Hoodwinked, 2005), dále pak z volně dostupných, amatérských titulků k filmu Harry Potter a vězeň z Azkabanu (Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 2004), k seriálu Naruto (Naruto, 2004) a Teorie velkého třesku (The Big Bang Theory, 2011). Všechny volně dostupné zdroje jsou uloženy na CD jako příloha této bakalářské práce.

1 Historie filmových titulků

Filmové titulky jsou téměř stejně staré jako film sám (počátky kinematografie se datují do roku 1885, kdy bratři Lumiérové začali veřejně promítat první filmy).

Kvůli vysvětlení děje na plátně, natáčeli filmoví tvůrci nápisy na papír a vkládali je mezi filmové sekvence. Poprvé byly použity v roce 1903 ve filmu Chaloupka strýčka Toma (Uncle Tom's Cabin). Říkalo se jim podtitulky (sub-titles), později byl tento typ nazýván mezititulky (intertitles).¹

Překlad titulků tehdy nečinil větší obtíže, protože ty původní byly vystřihány z filmu, nafilmovány v požadovaném jazyce a opět vloženy. Kinematografy také občas nabízely simultánní tlumočení titulků (v Japonsku byl takový tlumočnick nazýván benshi).

V roce 1927 se začaly vysílat zvukové filmy, a proto ztratily mezititulky význam. Na druhou stranu vyvstal problém s překladem filmů. Ten byl většinou řešen za pomoci titulků, které jsou levnější než dabing nebo natáčení filmů v několika jazykových verzích.² Prvním známým filmem uvedeným v originálním znění s francouzskými titulky byl Jazzový zpěvák (The Jazz Singer, 1927) v roce 1929 v Paříži.³

Titulky se nejprve ručně promítaly pomocí promítačky přímo na plátno, později byly snímky s titulky vloženy pod filmový pás a exponovány. Celý proces byl později zautomatizován. Další metody, vyvinuté ve třicátých letech, zahrnovaly otiskování do vrchní vrstvy filmu (mechanicky nebo tepelně). Obě tyto metody ale nejsou stoprocentně spolehlivé a výsledné titulky mohou mít nízké rozlišení.

¹ IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe* [online]. 17. 11. 2004 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.transedit.se/history.htm>>.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

Ve třicátých letech se začaly titulky leptat i chemicky pomocí tenké vrstvičky parafínu. Vzniklé titulky měly dobrou kvalitu. Metoda se za pomoci počítače používá dodnes.⁴

Od roku 1988 se komerčně využívá i metoda laserového vypalování titulků do emulze, aniž by došlo k poškození acetátového filmu. Zpracování jednoho snímku zabere méně než sekundu a kvalita titulků je vynikající.⁵

Titulky pro televizní průmysl mají svá specifika. To, co bylo dostatečně čitelné v kině, nebylo pro televizní vysílání vhodné – jednak kvůli rychlosti čtení, jednak kvůli kvalitě zobrazení, které je u televize nižší – titulky pro televizní vysílání musí být tedy kontrastnější, proto se často jedná o bílá písmena na černém pozadí⁶. V televizi se také uplatnilo titulkování založené na teletextu. Další metodou bylo použití tzv. znakového generátoru (caption generator), kdy tzv. režisér titulků ale musel titulky živě vkládat do obrazu. Až později se začalo využívat časového kódování.

V současné době se pro titulkování využívá osobních počítačů, a to nejen pro jejich profesionální zpracování. Protože dnes má již téměř každý osobní počítač (v České republice připadá na osobu 0,24 osobních počítačů, ve Spojených státech amerických je to již 0,75 a ve Velké Británii 0,60)⁷ a přístup k internetu (počet jeho uživatelů se navíc neustále zvyšuje: mezi lety 2000–2010

⁴ IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe* [online]. 17. 11. 2004 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.transedit.se/history.htm>>.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ UNdata: *Personal computers per 100 population* [online]. c2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <http://data.un.org/Data.aspx?q=personal+computers&d=MDG&f=seriesRowID%3a607%3byear%3a2004&c=2,3,4&s=_countryEnglishNameOrderBy:asc,year:desc&v=1>.

jejich počet jen v Evropě stoupl o 352%⁸), rozvinul se koncem 90. let i trend šíření amatérských titulků.

Z novějších událostí je třeba zmínit projekt Katedry kybernetiky Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s Českou televizí, který se zabývá automatickým titulkováním pouze na základě výchozí zvukové stopy.⁹ Titulkování se také objevuje na internetových serverech pro sdílení video souborů, zejména na severu YouTube (www.youtube.com)¹⁰. Jsou určeny pro neslyšící uživatele a pro ty, kteří chtějí sledovat videa v jiném než v mateřském jazyce.

Titulkování se tedy během své stoleté historie značně proměnilo, hlavně díky rozvoji a dostupnosti moderní technologie – nejedná se přitom jenom o vlastnictví osobního počítače, ale i dostupnost volně šiřitelného softwaru, který může sloužit i k tvorbě vlastních titulků.

⁸ *Europe Internet Usage Stats and Population Statistics* [online]. c2000-2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>>.

⁹ *On-line titulkování přenosů jednání poslanecké sněmovny ČR vysílaných českou televizí* [online]. c2008 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.kky.zcu.cz/cs/sw/subtitles-ppsp>>.

¹⁰ *Youtube: Titulky* [online]. c2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/captions_about>.

2 Definice a terminologie

Titulky patřící do oboru audiovizuálního překladu jsou definovány jako „přepis filmových nebo televizních dialogů, které jsou současně se zvukovou stopou zobrazovány na televizní obrazovce či filmovém plátně“¹¹ a mají polysemiotický a diasemiotický charakter.

Polysemiotickým charakterem se míní kombinace dvou způsobů komunikace. V případě audiovizuálních překladů tedy jde o obraz a zvuk (jiným příkladem textu polysemiotického charakteru mimo audiovizuální překlad může být například překlad komiksových knih, kde je čtenář ovlivněn psanou a vizuální složkou). Diasemiotický charakter znamená, že výchozí informace, která je v případě filmových či televizních dialogů sdělována auditivně, je nám předkládána jiným způsobem – písemně.¹² V případě titulkovaných filmů a seriálů tedy diváka ovlivňují promluvy, vizuální složka díla, hudba a zvukové efekty spolu s písemnou složkou, tedy s titulky.¹³

V českém prostředí se pro titulky podle užívá technického názvu podtitulky, „mezi laiky se však více vžilo označení titulky“¹⁴. Pod tímto pojmem se rozumí oba typy titulků (skryté i otevřené).

Titulky se v literatuře dělí na intralingvální (přepis/adaptace filmových dialogů v původním jazyce) a interlingvální (překlad filmových dialogů z jazyka zdrojového do jazyka cílového). Pokud chceme titulky dělit podle typu zobrazení, dělíme je na titulky otevřené (jsou vždy zobrazeny) a skryté (zobrazuje je uživatel, např. na telextu).

¹¹ BAKER, Mona; SALDANHA, Gabriela. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2nd edition. Abingdon: Routledge, 2008. s. 244.

¹² Tamtéž, s. 245-246.

¹³ Tamtéž, s. 246.

¹⁴ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 15.

2.1 Intralingvální titulky

Pod pojmem intralingvální titulky se rozumí především titulky pro sluchově postižené, ale může se jednat i o titulky určené pro diváky, jejichž mateřským jazykem není úřední jazyk dané země. Tyto titulky jsou skryté a lze je najít na konkrétní teletextové stránce. Vzhledem k tomu, že v českém prostředí využíváme pouze titulkování pro sluchově postižené, budou se další informace v této kapitole vztahovat výhradně k tomuto tématu. Tento typ titulků budu dále nazývat titulky skrytými.

Skryté titulky pro sluchově postižené se oproti otevřeným titulkům překladovým, určeným pro slyšící publikum, liší. Zatímco titulky otevřené se při časování řídí především zvukovou složkou, titulky skryté se soustředí na artikulaci mluvího, protože neslyšící diváci je vnímají podobně jako slyšící zvuk.¹⁵ Jsou zobrazovány na teletextu a jednotlivé titulky se mohou lišit barevně, např. podle mluvího. Jde tedy o barevný text v černém rámečku.

Mezi zvláštnosti skrytých titulků patří také nutnost upozorňovat neslyšícího diváka na zvuky, které přímo souvisí s dějem filmu. Strnadová a Koplík uvádějí modelovou situaci, kdy se dvě postavy na obrazovce hádají, jedna z postav poté mizí mimo záběr a krátce nato se ozývá sebevražedný výstřel. Neslyšícím divákům je třeba tento zvukový efekt zprostředkovat, podobně jako některé zvukové projevy emocí („SMÍCH“) či způsob promluvy („ŠEPTEM“)¹⁶. Na druhou stranu ale nemusíme upozorňovat titulkem „HUDBA“, je-li v záběru kamery hrající hudebník¹⁷.

Další situací, kterou musí autor skrytých titulků řešit, je označení mluvího (zvláště v případě, jsou-li tyto osoby mimo záběr), viz příklad (1):

¹⁵ Tamtéž, s. 61.

¹⁶ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 19.

¹⁷ Tamtéž, s. 142.

(1) (ŽENSKÝ HLAS ZA DVEŘMI)
Neslyším, mluví moc tiše.¹⁸

V americké angličtině se titulky pro neslyšící označují jako „captions“, zatímco titulky otevřené jsou obvykle označovány jako „subtitles“¹⁹. V britské angličtině se podobně jako u nás užívá pojmu „subtitles“, a potřebuje-li mluvčí britské angličtiny zdůraznit, že požaduje titulky pro neslyšící, může použít výraz „HoH subtitles“, kde HoH značí „Hard of Hearing“. Mezi novější označení tohoto typu titulků v zahraničí také patří název „Subtitles for Deaf and Hard of Hearing“ (zkracováno SDH).²⁰

2.2 Interlingvální titulky

Jedná se o titulky, které dialogy v původním znění překládají do jiného jazyka. Proto se jim říká také titulky překladové, titulky otevřené anebo také titulky pevné („jsou umístěny přímo ve vysílaném obraze“²¹). V své práci označuji tyto titulky jako titulky otevřené.

Problematice interlingválních titulků se podrobně věnuje kapitola 3.

¹⁸ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 171.

¹⁹ Tamtéž, s. 23.

²⁰ Tamtéž, s. 25.

²¹ Tamtéž, s. 15.

3 Pravidla pro tvorbu titulků

O titulcích se říká, že „jsou tím lepší, čím méně si jich diváci všímají. Naším [překladatelským] cílem je neviditelnost.“²² Této neviditelnosti lze dosáhnout dobrou grafickou i jazykovou úpravou titulků, a proto v této kapitole představuji konvence, kterými se řídí titulky v oficiální distribuci. Všechny příklady, pokud není výslovně uvedeno jinak, jsou převzaty z českých titulků k anglickému animovanému filmu *Karcoolka* (*Hoodwinked*, 2005).²³

3.1 Formální úprava titulků

Základním pravidlem, kterým se formální vzhled titulků řídí, je snaha co nejméně namáhat oči diváků a co nejméně narušovat obrazovou část, aby divák vnímal titulky automaticky a nemusel se na jejich čtení soustředit více, než je nezbytné.

Titulky se nachází u spodního okraje obrazovky, kde nejméně zasahují do obrazu. Ovšem ve výjimečných případech (např. odehrává-li se ve spodní části obrazovky něco důležitého) je možné titulky zarovnat k hornímu okraji.²⁴ Protože však takové změny diváka ruší, snaží se jim titulkář vyhýbat. Titulky také nemají zabírat více než 2/12 televizní obrazovky²⁵ (u promítacího plátna v kině záleží na jeho velikosti)²⁶ – i z tohoto důvodu je text rozdělen maximálně do dvou řádků.

²² BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Chracter, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 3.

²³ *Karcoolka* [DVD]. Distributor v ČR: SPI International, 2006

Europe Internet Usage Stats and Population Statistics [online]. c2000-2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>>.

²⁴ KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

Je-li text kratší a zabírá pouze jeden řádek, měl by být umístěn tam, kde by byl v případě dvouřádkového titulku řádek spodní. Třířádkové titulky se používají především v teletextu (jedná se tedy o skryté titulky pro neslyšící), kdy obraz není nejdůležitější součástí informace (např. jednání státníků), nebo v zemích, které uvádějí titulky v několika jazykových verzích zároveň.

Text bývá zarovnán na střed, protože právě tam se na obrazovce či promítacím plátně obvykle odehrává hlavní děj – také to má své historické důvody (u prvních filmů byly okraje lehce rozostřené, proto musely být titulky uprostřed).²⁷ Ivarsson ale uvádí, že v televizním průmyslu je text obvykle zarovnán k levému okraji, jako by šlo o tradiční tištěný text, a že od zarovnání do středu se někdy upouští, pokud se v jednom titulkovém řádku vystřídají dva mluvčí, přičemž kratší řádek se obvykle zarovnává tak, aby začínal na stejném místě jako řádek delší,²⁸ viz příklad (2):

- (2) -Uvažovals někdy o kafi bez kofeinu? (37 znaků)
-Já kafe nepiju. (17 znaků)

Na jednom řádku by mělo být okolo 35–40 znaků (čím méně znaků, tím rychleji čteme a tím méně plochy titulky zabírají), nicméně konkrétní čísla se liší.

Pro tvorbu titulků se používají bezpatková písma, jako je např. Arial nebo Helvetica.²⁹ Obvykle se jedná o proporcionální písma, protože nezabírají tolik místa, viz příklad (3):

- (3) -Ja f sóbje ufidéla drsny tšeforubák!
-Ja f sóbje ufidéla drsny tšeforubák!

Co se týče barev, standardně se volí barva bílá, ale nikoliv příliš jasná a zářivá, která unavuje oči (v angličtině se tomuto odstínu říká „pale white“)³⁰.

²⁷ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 49.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 42.

Písmo je dále buď jemně stínováno (zaručuje dobrou čitelnost), nebo má nějaké pozadí. Bylo prokázáno, že pokud je pozadí fixní, je čitelnost lepší.³¹ Proto se někdy (zvláště u teletextových titulků) využívá tzv. černých rámečků. Ty ovšem poměrně narušují obraz, a proto se místo černé barvy někdy využívá odstínů šedi (viz např. rámečky u YouTube Captions).

Obrázek 1: Screenshot ze serveru YouTube.com

³⁰ KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

³¹ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 46.

Obrázek 2: Titulky na černém pozadí³²

3.2 Obecná pravidla časování

Při časování (v angličtině známé jako timing, cueing nebo spotting) určujeme, kdy se který titulek objeví na obrazovce, tj. opatřujeme jej časovým kódem (time code). K důležitým aspektům časování nepatří jenom začátek a konec promluvy (i když je u překladových titulků faktorem nejvýznamnějším),³³ ale i průměrná rychlost čtení a stíh. Problémem nebývá jenom krátká doba zobrazení (kdy si divák uvědomuje, že titulky ani neměl šanci přečíst, případně se mu zdá, že jej překladatel ochudil o nějaké podstatné informace), ale naopak i doba zbytečně dlouhá (divák má poté tendenci číst titulky znovu a ruší ho ve vnímání obrazu).

³² Obrázek převzat z internetové stránky:
<http://joeclark.org/book/sashay/serialization/images/RLRRoarsWhimpers.jpg>

³³ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 61.

Rychlost čtení titulků je u dospělého, průměrně vzdělaného jedince asi 150–180 slov za minutu³⁴ (tedy asi 10–12 znaků za sekundu³⁵). Při výpočtu doby zobrazení titulků musíme také vzít v úvahu, že dva po sobě jdoucí titulky by mezi sebou měly mít asi čtvrtinu sekundy pauzu,³⁶ aby se tyto titulky nepřekrývaly. Je to i dostatečná doba na to, aby mozek zaregistroval, že následuje další informace. Také je důležité analyzovat použitý jazyk – jde-li o odborné výrazy (např. „cholecho-duodenální anastomóza“), bude divák potřebovat k přečtení a analýze neobvyklého textu více času, než když čte obyčejnou větu „A babičko, jaké máš veliké oči!“³⁷, ačkoliv má první výraz jenom o jeden znak navíc.

Dvouřádkový titulek o 70 znacích tedy průměrný divák přečte za 5,6 sekund. Když k tomu připočítáme 0,25 sekundy, než mozek začne titulky vnímat, dostaneme se na čas zobrazení okolo 6 sekund. Tato doba by se neměla překračovat, aby nedocházelo k opětovnému čtení.³⁸

³⁴ KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

³⁵ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 229 s.

³⁶ KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

³⁷ SMITH, Stephen. The Language of Subtitling. In GAMBIER, Yves. *Translating for the Media*. Turku: University of Turku, 1998. s. 142.

³⁸ KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

Na jednořádkový titulek tedy připadá asi 3,25 sekundy. Obecně ale platí, že titulky dvouřádkové čteme rychleji,³⁹ a proto je skutečná doba čtení jednořádkových titulků 3,5 sekundy.

Nejkratší doba, na jakou se titulek může objevit, je 1,5 sekundy (jde především o jednoslovné titulky, jako např. „Ano?“),⁴⁰ i když podle průměrné rychlosti čtení by k přečtení stačila pouhá třetina sekundy. Musíme ale divákům poskytnout čas, aby si titulku vůbec všimli. Takto krátké titulky by ale neměly být zobrazeny déle.

Titulek by neměl být zobrazen déle než 1 sekundu po ukončení promluvy⁴¹ (nebo po přechodu do jiného záběru), protože stejně jako při předčasném zmizení titulků má divák pocit, že mu byla odepřena nějaká informace a překladu nevěří. Tyto pocity jej poté ruší při vnímání filmu nebo seriálu.

Máme-li k dispozici již načasované cizojazyčné titulky, můžeme jejich časování využít, ale nelze se na ně plně spolehnout, protože např. angličtina se vyjadřuje úsporněji než čeština a doba pro zobrazení jednoho titulků může být v angličtině kratší.

3.3 Interpunkce a formátování v titulkování

V titulkování mají některá interpunkční znaménka a některé znaky svoji zvláštní funkci. Zde uvedu jejich stručný přehled.

Tečka, otazník nebo vykřičník za větou znamenají konec jedné promluvy a signalizují jej divákům, viz příklady (4), (5) a (6):

³⁹KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

⁴⁰ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 46.

⁴¹ Tamtéž, s. 92.

- (4) To jsem já, Karkulka.
- (5) Co to...? Jak ses dostala ze skříně?
- (6) A babičko, jaké máš velké oči!

Tři tečky na konci titulku naznačují, že text přesahuje i do dalšího titulku, který také můžeme uvést třemi tečkami, viz příklad (7). Tři tečky se také používají jako v klasickém textu, tedy aby naznačovaly pauzu v promluvě, zaváhání mluvčího jako v příkladu (8), když někdo mluvčího přerušil v půlce věty nebo jako pokračování přerušeno vyprávění, viz příklad (9):⁴²

- (7) Dobře, vedu sice dvojitý život
plný tajemství a klamu...
- ...ale to ještě není důvod k podezírání.
-Was?
- (8) No... Co vy na to?
- (9) -Tady Karkulka, jsem na cestě za tebou...
-Jémináčku. Já nejsem nachystaná.

Další speciální použití má pomlčka, která označuje změnu mluvčího (po pomlčce nenásleduje mezera).⁴³ Používá se například tehdy, když je na obrazovce několik postav, jejichž promluvy se nezávisle na sobě vystřídaly během jednoho titulku (v ostatních případech změnu mluvčího značit nemusíme), viz příklad (10):

⁴² KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.

⁴³ Tamtéž.

- (10) -Babičko?
-Co je? Kdo je tam?

Velká písmena užíváme obvykle pro překlad obrazové informace, například nápisů na knize či různých cedulí, viz příklad (11). V normální promluvě je lze použít jako reprezentaci hlasité mluvy nebo důraz mluvčího na určitém slově, viz příklad (12).⁴⁴

- (11) ČERVENÁ KARKULKA
LESNÍ PŘEBORNICE V KARATE

- (12) -Ahoj, Nicky!
-To je VÁŠ případ?

Tohle je MŮJ případ!

Kurzívou obvykle naznačujeme, že mluvčí není „fyzicky přítomný“ v dané scéně, jde tedy většinou o hlas z telefonu nebo televize jako např. v příkladu (13), o vnitřní hlas nebo o tzv. voiceover mající roli vypravěče, viz příklad (14), resp. (15). Někdy se také jedná o rozlišení běžné mluvy od něčeho neobvyklého, např. hudební texty od dialogů jako v příkladu (16).⁴⁵

- (13) *Hlásím krádež kuličky
pana Chrobáka. (ozývá se z policejní vysílačky)*

- (14) *Vypadá šťastně.
Možná, že až příliš šťastně.*

- (15) *O Červené Karkulce.
Znáte tu pohádku.*

⁴⁴ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 116.

⁴⁵ Tamtéž, s. 121.

- (16) *Prokletí už trvá spoustu dní,
ted' musím zpívat, co chtěl bych říct.*

Uvozovky obvykle používáme, pokud mluvčí někoho cituje jako v příkladu (17), chceme-li zdůraznit nadsázku – příklad (18) –, jedná-li se o nějaký název jako v příkladu (19) nebo čte-li postava nějaký nápis, viz příklad (20):⁴⁶

- (17) -Myslíte Earla?
-Jo, Earl. Říkal:

„Berte to jako rozkaz a mazejte.“
Tak jsem tu!
- (18) Kradete recepty, abyste ochránila
„pocukrovanou“ pověst.
- (19) Zřejmě budete znát můj článek
„Fakta a fikce“.
- (20) Stojí tu
„Nejúžasnější babičce na světě“.

3.4 Sestavování textu do titulků

Při sestavování textu do titulků musíme celý text adaptovat tak, aby trval jen tak dlouho, jak určují pravidla časování, tedy text upravit (např. kondenzovat) nebo jej přepracovat a některé informace vynechat.

⁴⁶ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 121.

Musíme dávat pozor, abychom v titulcích nepoužívali příliš složitá souvětí s mnoha větami vedlejšími.⁴⁷ Při rozdělování textu do titulků musíme totiž mít na paměti, že divákovi budou informace podávány po částech, které mu musí dávat smysl.

Příliš složitá souvětí jsou pro diváka nepřehledná. Taková souvětí se často vyskytují v amatérských titulcích, např. v seriálu *Naruto*, epizoda č. 82 (pozn. text není rozdělen přímo na titulky, protože při tom záleží na délce promluvy a na vizuální složce). Pro srovnání uvádím svoji vlastní, vhodnější adaptaci tohoto textu do titulků, oboje viz příklad (21):

(21) Není to obyčejná výzvědná mise, je tu jedna žena, kterou musím najít, abych se jí mohl zeptat na pár věcí. (106 znaků)

Není to obyčejný průzkum.

Jdu totiž hledat jistou ženu.

Musím se jí na něco zeptat. (81 znaků)

Text v již hotovém titulku dělíme do dvou řádků na logické celky (např. z hlediska sémantiky nebo gramatiky):⁴⁸ např. předložka a podstatné jméno, ke kterému se vztahuje, patří vždy k sobě. Ukázka nevhodně rozděleného titulku je v příkladu (22), kde jde o úpravu titulku z filmu *Karcoolka*:

(22) Co to...? Jak ses dostala ze
skříně?

Jedním ze způsobů, jak dialog kondenzovat, je podle Strnadové a Koplíka sloučení krátkých dialogů do jednoho titulku: „Slovní přestřelky, během nichž za sebou následuje v rychlém sledu více krátkých promluv, je účelné sdružovat do

⁴⁷ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 56.

⁴⁸ IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. s. 77.

jednoho titulku.“⁴⁹ Tím, že se vyhneme nutnosti adaptovat tyto dialogy tak, aby je divák stihl pohodlně přečíst, zabráníme ztrátě některých informací, viz příklad (23):

(23) -Šéfe! Jen jsme... -Zajišťujeme důkazy.
-Nejezte to! Je to důkaz! -Ovšem!

3.5 *Specifika překlada titulků*

Překlad filmových a seriálových titulků se musí podřídit časovým možnostem i počtu znaků na řádek podle konvencí uvedených v kapitolách 3.1 a 3.2 a ovlivňuje jej i fakt, že se jedná o tzv. „diagonální překlad“⁵⁰ (tedy nejenom o převod z jednoho jazyka do druhého, ale zároveň i z mluvené podoby jazyka do podoby psané). Mezi psanou a mluvenou podobou textu uvádí Gottlieb tyto rozdíly:

1. Účastníci rozmluvy jsou spolu v přímém kontaktu. Převedeme-li dialog do psané formy, charakter dialogu se s novým komunikačním kanálem mění.
2. V mluveném jazyce mohou některé nespisovné výrazy působit přirozeně, ale převodem do psaného jazyka svůj efekt ztrácí a mohou působit rušivě.
3. Filmové dialogy se snaží být přirozené a spontánní, vyskytují se v nich tedy pauzy v řeči, gramaticky chybné struktury, přeráknutí, užití dialektů apod.⁵¹

Úkolem překladatele není tedy jen prosté přeložení textu, ale i jeho adaptace tak, aby zůstal zachován původní smysl a aby v cílovém jazyce působil

⁴⁹ STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. s. 61.

⁵⁰ GOTTLIEB, Henrik. *Subtitles, translation & idioms*. Copenhagen, 1997. s. 111. Dizertační práce. University of Copenhagen.

⁵¹ GOTTLIEB, Henrik. *Subtitles, translation & idioms*. Copenhagen, 1997. s. 112. Dizertační práce. University of Copenhagen.

stejně nebo alespoň podobně jako v jazyce výchozím. Podle Bannona bychom se měli vyhnout doslovným překladům a při překladu bychom měli vždy zvažovat, jestli navrhované překladatelské řešení vyhovuje z hlediska formálního, tedy svojí délkou (divák jej musí stihnout v daném čase pohodlně přečíst), i z hlediska stylistického, tedy jestli je v dané situaci vhodný a jestli odpovídá stylu vyjadřování dané postavy.⁵²

Divák titulky vnímá spolu se zvukovou i obrazovou stopou a představuje si, že takto by se herci vyjadřovali, kdyby mluvili v jazyce, do kterého byly titulky přeloženy. Měly by tedy být překládány jako text určený k přednesu a působit přesvědčivě.

3.5.1 Návrhy řešení některých překladatelských problémů

Některá místa jsou pro překlad a adaptaci do titulků obtížnější než jiná, proto bych chtěla uvést několik problematických míst, se kterými se překladatelé titulků setkávají, spolu s návrhem možného postupu při jejich řešení.

Prvním problémem, kterému musí překladatel čelit, je výběr registru jazyka. Bannon uvádí, že pokud si nejsme jistí, máme volit neutrální výrazy.⁵³ V mluvené podobě (např. v dabingu), si můžeme v překladu dovolit používat obecné češtiny, protože to působí přirozeně. V psané podobě ale působí nespisovné koncovky rušivě. Užívat je můžeme tehdy, pokud slouží jako charakteristický znak nějaké postavy. Pokud je ale originální promluva bezpříznaková, měli bychom ji uvádět spisovnou češtinou.

K tomuto tématu také patří použití nadávek v titulcích. Bannon zastává stanovisko, že nadávky se nemají cenzurovat, ale zároveň není zapotřebí překládat

⁵² BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 15—16.

⁵³ BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 14.

je zbytečně expresivně.⁵⁴ Úkolem překladatele je nezvolit prvoplánový překlad, ale uvažovat o tom, který z mnoha českých ekvivalentů bude působit přirozeně a nejméně rušivě.

Do titulků se nepřekládají tzv. vycpávková slova (např. „no víš, ehm...“), pokud ovšem nejsou typickým jazykovým prostředkem dané postavy. Ovšem i v takovém případě způsob promluvy pouze naznačíme, podobně jako chceme-li zdůraznit, že mluvčí koktá: řekne-li postava „Ja... ja... ja... jak... jakže?“, je zbytečné tuto promluvu do titulků přepisovat celou a stačí pouze naznačit, viz příklad (24):⁵⁵

(24) Ja... Ja... Jakže?

Podobná pravidla platí i tehdy, když je tempo řeči pomalé nebo když postava nemluví v souvislých větách.

Problém představují i narážky a dvojsmysly. Překladatel titulků nemá možnost vkládat vysvětlující poznámky, a pokud nelze dialogy převést tak, aby byl jejich efekt stejný jako v originále, měl by vybrat pouze takovou myšlenku celé promluvy, která je pro děj a jeho pochopení důležitá. Tu může určit jedině v případě, zná-li kontext – proto by překladatel měl film, resp. seriál, nejprve celý shlédnout.⁵⁶

Při překladu titulků musíme dbát i na to, abychom sledovali situaci na obraze, zvláště pak mimiku a gesta postav, např. pokývání jako vyjádření souhlasu na otázku „Myslíš, že je to lehké?“. V cílovém jazyce potom otázku

⁵⁴ BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 122.

⁵⁵ BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 60.

⁵⁶ BANNON, D. *The Elements of Subtitles : A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 20.

nemůžeme modulovat jako „Myslíš, že je to těžké?“, protože by to potom změnilo smysl celého dialogu.

Překladatelsky obtížná je i tzv. bezekvivalentní slovní zásoba⁵⁷, kam patří např. společensko-kulturní prvky. Gilbert C. F. Fong uvádí šest základních strategií, které pro titulkování navrhl Birgit Nedergaardová-Larsenová: transkripci/transliteraci/kalkování, přímý překlad, explicitaci, parafrázi, adaptaci a vynechání.⁵⁸ Konkrétní strategie se volí např. podle cílového publika (široká veřejnost, úzká skupina lidí se zájmem o danou problematiku).

3.5.2 Zvláštnosti seriálových titulků

Seriály představují určité překladatelské specifikum, protože vycházejí na pokračování, mohou se vysílat poměrně dlouhou dobu a není neobvyklé, že se některé aspekty časem mění: např. vedlejší postavy získávají na důležitosti, objevují se na obrazovce častěji a je potřeba, aby si překladaelé uvědomovali, jakým jazykem nechali tuto postavu promlouvat v prvních dílech, a navázali na to. Ještě důležitější je tento aspekt ve chvíli, kdy se překládají jména postav a překladaelé si neuvědomí, že v předcházejících dílech se tato postava už vyskytla a její jméno přeloží znovu a odlišně.

Překladatel seriálových titulků by si proto podle Bannona⁵⁹ měl vést ke každému seriálu jakousi knihu poznámek, aby byl schopen překládat konzistentně. V takové knize by se měli nacházet všechna použitá data, místa, důležité události z celého seriálu, opakující se vtipy a narážky („running gags“), životopisy každé postavě (přesvědčení, zaměstnání, rodinný stav, důležité události

⁵⁷ HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. 1. vydání. Praha 6: ISV nakladatelství, 2003. Nad překladem tzv. bezekvivalentní slovní zásoby, s. 149–151.

⁵⁸ GILBERT, FONG. The Two Worlds of Subtitling: The Case of Vulgarisms and Sexually-oriented Language. In GILBERT, FONG. *Dubbing and Subtitling in a World Context*. Hong Kong: The Chinese University Press, 2010. s. 43.

⁵⁹ BANNON, D. *The Elements of Subtitles: A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. s. 36.

– např. komplikovaný rozvod, věk, místo narození, místo bydliště), charakteristické vyjadřování, její motivace atd. Taková kniha je vhodná zvláště tehdy, když na nějakém dlouhotrvajícím seriálu pracuje více překladatelů, např. u takového seriálu jako je Hvězdná brána (Stargate SG-1), který má deset sérií, k tomu byly natočeny tři filmy, pět sérií sesterského seriálu Hvězdná brána: Atlantida (Stargate Atlantis) a dvě série dalšího sesterského seriálu Stargate Universe, který dosud nebyl v ČR vysílán, a proto neuvádím jeho český překlad. Navíc se všechny tyto seriály prolínají v jeden „svět Stargate“, kde se vyskytuje nepřeberné množství mimozemských ras i technologií.

Charakterizuje-li nějakou postavu její vyjadřování, je dobré ji pokud možno v titulcích zachovat, např. postava Naruta v japonském originále přidává k většině svých vět koncovku „,-ttebayo“. V japonštině existuje několik koncovek, které se přidávají za kmen slovesa a které mohou značit např. míru formálnosti. „,-ttebayo“ nemá v japonštině žádný význam, slouží pouze k dokreslení charakteru postavy a má připomínat dětskou řeč.⁶⁰ Protože tato fráze je v češtině i angličtině bezekvivalentní, není ani v anglickém ani v českém dabingu překládána (a ani adaptována). Problém nastává např. ve chvíli, kdy Naruto zjistí, že jeho matka používala podobnou frázi („,-ttebane“). Protože v titulcích nelze vkládat vysvětlivky, tato narážka zůstává divákům skryta.

Pravidelného diváka také zarazí, když postava najednou změní svoje typické vyjadřování – jako by Teal’c ze seriálu Hvězdná brána najednou neříkal charakteristické „vskutku“, ale „rozhodně“ (v originále se jedná o „indeed“).

Dalším důležitým faktorem při překladu seriálů je kontext. Sleduje-li divák nějaký seriál dlouhodobě, pravděpodobně zná veškeré podrobnosti. Potom ho ruší, když si je překladatel nepamatuje nebo si je nezjistí. Typickou ukázkou je dabing seriálu Naruto, kdy je jedna postava ve 14. epizodě oslovována „mistře Kakaši“ a v 82. epizodě jako „Kakáši sensej“. Další příklad poukazuje na situaci, kdy

⁶⁰ KISHIMOTO , Masashi. *The Art of Naruto: Uzumaki*. San Francisco : Viz Media, 2007. 148 s.

překladaelé (ve stejném seriálu) neví, co se stalo v jiných dílech, a proto větu „I've heard that you and Zabuza had it out a while back.“ převedli jako „Prý jste ho [meč] se Zabuzou měli před časem v ruce.“. Věta je mylně vztažena k větě předchozí (rozmluva o meči) a navíc ani není v souladu s kontextem – tento meč se ve zmiňovaném boji vůbec nevyskytoval, meč i jeho majitele vidíme v seriálu poprvé.

Seriálové titulky jsou tedy poněkud náročnější, překladatel nikdy nemůže vědět, co přinese další série. Navíc by se měl orientovat v ději a rozumět i těm nejjemnějším narážkám, které se týkají minulých epizod, a v rámci možností se snažit přiblížit divákům i způsob vyjadřování jednotlivých postav.

4 Amatérské titulky

Termínem amatérské titulky (v angličtině se užívá označení fan subtitles nebo fansubs, které bylo do češtiny převzato jako „fansuby“) se rozumí titulky, za jejichž vznikem nestojí profesionální překladatel a které jsou volně k dispozici na internetu. Autory takových titulků budu v této práci označovat pojmem autoři amatérských titulků či jenom autoři v souladu se statí o amatérském titulkování Lukasje Boguckého, který se záměrně vyhýbá pojmem jako překladatel titulků nebo i jenom překladatel, protože „výsledný produkt nemůžeme posuzovat jako plnohodnotné titulky“.⁶¹

4.1 Historie

Amatérské titulky se začínají objevovat již v osmdesátých letech minulého století ve Spojených státech, kdy začaly být oblíbené japonské animované seriály, zvláště mezi vysokoškoláky.⁶² Protože však poptávka po tomto typu seriálů a filmů výrazně převyšovala nabídku, rozhodli se někteří příznivci tohoto žánru titulkovat materiály sami. V té době to byla poměrně nákladná záležitost, autor titulků musel mít k dispozici přehrávač laserdisků, nejméně dva videopřehrávače a počítač s příslušným programem (obvykle bývá v této souvislosti uváděn program Sub Station Alpha). Videokazetu s titulkovaným seriálem obvykle doprovázela tenká příručka (v délce okolo 5000 slov), ve které byly vysvětlovány některé aspekty japonské kultury (např. honorifika), které divák může zaslechnout při sledování seriálu.⁶³

⁶¹ BOGUCKI, Lukasz. Amateur Subtitling on the Internet. In DÍAZ CINTAS, Jorge; ANDERMAN, Guinilla. *Audiovisual Translation : Language Transfer on Screen*. New York : Palgrave Macmillan, 2009. s. 49.

⁶² MEADOWS, Chris. *Fansubs and e-books: When pirates outcompete on quality* [online]. February 20, 2011 [cit 2011-04-01]. Dostupné z: <<http://www.teleread.com/copy-right/fansubs-and-e-books-when-pirates-outcompete-on-quality/>>.

⁶³ *Anime Fansub Documentary* [online]. May 26, 2008 [cit 2011-04-01]. Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=IUYlqLlbix0>>.

Revoluce v tomto odvětví způsobilo roku 1998 vytvoření kodeků jako např. DivX, což je kodek, který umožňuje komprimovat velké video soubory při zachování dobré kvality obrazu. Se vznikem dalších kodeků (např. Xvid), možností použití internetu, který byl zpřístupněn veřejnosti už roku 1991, a technologií peer-to-peer (síťové sdílení dat přímo mezi dvěma klienty) došlo k masivnímu šíření videosouborů prakticky zadarmo.

V této době (po roce 1998) se začalo rozvíjet i amatérské titulkování u nás. V našem prostředí se jedná především o seriály a filmy z anglofonního prostředí.

České amatérské titulky nabízejí nejrůznější internetové stránky, např. databáze titulků (www.divxsubtitles.net nebo www.podnapisi.net). Kolem některých úspěšných seriálů se obvykle utvoří tým překladatelů, který má svoji vlastní stránku, ze které se titulky potom stahují (například překladatelský tým Konoha.cz, jehož titulky byly použity k analýze chyb v kapitole č. 5.1 Konoha.cz).

Amatérské titulky jsou vyhledávány z několika důvodů. Prvním je samozřejmě cena (nelegální kopie filmu či seriálu nic nestojí). Pomyslné druhé místo patří rychlosti, která je částečně spjatá s globalizací (např. zprávy o dlouho očekávaném filmu se velmi rychle objevují na internetu, ač ještě film neměl v České republice premiéru). Dalším důvodem pro nelegální šíření filmů a seriálů je i nedostupnost některých těchto produktů na našem trhu, protože jsou určeny pro příliš úzkou skupinu lidí.

Velký podíl má také vzrůstající jazyková i počítačová gramotnost (hlavně mezi lidmi do třiceti let). Angličtina je součástí povinné výuky již od základní školy a sledování filmů nebo seriálů v původním znění je způsobem, jak si jazykové kompetence za pomoci titulků zlepšovat. Někteří diváci také chtějí slyšet původní hlasy herců, případně nejsou spokojeni s kvalitou dabingu.

4.2 Popis nejběžnějších formátů amatérských titulků

4.2.1 Titulky vložené přímo do obrazu

Mezi českými amatérskými autory se užívá slangový výraz převzatý z angličtiny „hardsuby“. Tyto titulky jsou přímo součástí obrazu a nelze je vyextrahovat. Představují určitý uživatelský komfort, protože uživateli stačí najít požadovaný video soubor a nemusí se zajímat o to, kde najde titulky externí, jak je spustí a bude-li v pořádku časování. Takový typ titulků často se využívá při překladech japonských animovaných seriálů, kdy amatérští autoři titulků používají různé barvy a typy písma, které jsou v některých případech umístěny i do prostoru.

4.2.2 Externí titulky

Externími titulky, které se označují slangovým výrazem „softsuby“, se rozumí titulky, které nejsou přímo součástí videa. Uživatel si je musí sám vyhledat a spustit. Také musí najít správné titulky, protože při tvorbě video souborů může dojít k různým časovým posunům (např. v některých videosouborech nemusí být vystříhané reklamy z televizního vysílání) nebo ke změně počtu snímků za sekundu. Narozdíl od formátu Advanced SubStation Alpha jsou další dva formáty, SubRip a MicroDVD, jejichž zobrazení se řídí nastavením programu pro přehrávání videa.

4.2.2.1 SubRip

SubRip je formátem časovým, zobrazení titulků se tedy řídí časovým kódem určeným s přesností na tisíce sekund. Každý titulek je navíc označen číslem. Přípona těchto souborů je .srt. Ukázka formátu z příkladu (25) je převzata z titulků k devatenácté epizodě čtvrté série seriálu Teorie velkého třesku (The Big Bang Theory, 2011).


```
(25) 210
      00:10:58,570 --> 00:11:00,439
      Nevím, jestli
      sleduješ zprávy, Leonarde,

      211
      00:11:00,440 --> 00:11:04,171
      ale v oblasti mučení došlo
      k úžasným pokrokům.
```

4.2.2.2 MicroDVD

Formát titulků MicroDVD s příponou .sub se řídí počtem snímků za sekundu. Problém nastává v případě, když má videosoubor uživatel jiný počet snímků za sekundu, než pro který byly titulky vytvářeny. Ukázka formátu v příkladu (26) byla převzata ze stejného zdroje jako v příkladu (25), jenom byly konvertovány do formátu MicroDVD.

```
(26) {16464}{16511}Nevím, jestli|sleduješ zprávy,
      Leonarde,
      {16511}{16604}ale v oblasti mučení došlo|k
      úžasným pokrokům.
      {16638}{16682}Nebudeme nikoho mučit.
      {16682}{16736}Dobře, budeme dodržovat|ženevskou
      konvenci.
```

4.2.2.3 Advanced SubStation Alpha

Formát Advanced SubStation Alpha s příponou .ass nám oproti výše zmíněným umožňuje jejich grafické zpracování. Můžeme si vybrat typ písma, barvu písma (i barvu stínování a ohraničení), proložení znaků, umístění v prostoru i animované efekty (např. karaoke). V hlavičce titulků jsou informace o použitém formátování (to je tedy pevně určeno). Pokud se nějaké titulky liší umístěním v prostoru nebo formátováním, je to uvedeno ve složených závorkách po uvedení časování. Ukázka z příkladu

(27) pochází z anglických titulků k českému seriálu Comeback.

```

(27)  [Script Info]
      ; Script generated by Aegisub 2.1.8
      ; http://www.aegisub.org/
      Title: Default Aegisub file
      ScriptType: v4.00+
      WrapStyle: 0
      PlayResX: 640
      PlayResY: 480
      ScaledBorderAndShadow: yes
      Last Style Storage: Default
      Video Aspect Ratio: 0
      Video Zoom: 6
      Video Position: 0

      [V4+ Styles]
      Format: Name, Fontname, Fontsize,
      PrimaryColour, SecondaryColour, OutlineColour,
      BackColour, Bold, Italic, Underline, StrikeOut,
      ScaleX, ScaleY, Spacing, Angle, BorderStyle,
      Outline, Shadow, Alignment, MarginL, MarginR,
      MarginV, Encoding
      Style:
      Default,Arial,20,&H00FFFFFF,&H000000FF,&H0000000
      0,&H00000000,0,0,0,0,150,150,2,0,1,2,2,2,10,10,1
      0,1

      [Events]
      Format: Layer, Start, End, Style, Name,
      MarginL, MarginR, MarginV, Effect, Text
      Dialogue:
      0,0:09:08.64,0:09:10.70,Default,,0000,0000,0000,
      ,{\fnBritannic
      Bold\fs28\c&H0000FF&\pos(264,172)}Innkeepers,\Nh
      allowed be thy taps!
      Dialogue:
      0,0:09:11.32,0:09:16.02,Default,,0000,0000,0000,

```

,Oh, well well, who do we have here?\NTappy, my girl, it's so nice to see ya!

4.3 Programy pro tvorbu a editaci titulků

Programů pro tvorbu a editaci titulků existuje mnoho, zde bych ale chtěla zmínit dva, které jsou mezi českými autory amatérských titulků nejpoužívanější. Oba uvedené programy jsou tzv. freeware, lze je tedy používat bez poplatků. Fungují pod všemi běžnými platformami (Windows XP/Vista/7, Mac OS X, Linux) a otevírají v nich všechny běžné soubory titulků. Také je možné si přímo v těchto programech otevřít soubor s videem, což usnadňuje synchronizaci titulků se zvukovou stopou. Oba programy disponují nejenom českým rozhraním, ale také bez problémů fungující českou diakritikou.

4.3.1 Subtitle Workshop 2.51

Program je vhodný pro titulkování ve většině běžných formátů (.srt, .sub, .ass). Pro soubory typu .ass ale není primárně určen, neumožňuje tedy některé prvky pokročilého formátování (3D efekty, karaoke). Ovládání je velice snadné. Také nabízí přehlednější pracovní prostředí k překladu titulků než program Aegisub. Tento program doporučuje jako vhodný freewarový nástroj při výuce titulkování i Dr. Jorge Díaz Cintas (vyučuje titulkování na Imperial College London).⁶⁴

4.3.2 Aegisub 2.1.8

Aegisub je využíván především pro amatérské titulkování japonských seriálů. Umožňuje vytvářet nejenom klasické titulky, ale pracuje i s 3D efekty, titulky lze umístit kamkoliv na obrazovku (této funkce se často využívá pro překlad nápisů na přebalech knih nebo na veřejných budovách) a lze je také zpracovat jako karaoke. Titulky tvořené v tomto programu jsou z větší části vkládány přímo do videa. Výchozím formátem je .ass.

⁶⁴ DÍAZ CINTAS, Jorge. Teaching and learning to subtitle in an academic environment. In DÍAZ CINTAS, Jorge. *The Didactics of Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2008. s. 99.

5 Rozbor chyb v amatérských titulcích na internetu

V této kapitole analyzuji chyby v amatérských titulcích ve srovnání s konvencemi uvedenými v kapitole 3. Názvy těchto podkapitol se řídí přezdívkou autorů titulků nebo názvem jejich internetové stránky. Jde o překladatelský tým „Konoha.cz“ (seriál Naruto) a o autora titulků s přezdívkou „Mocisek“ (Harry Potter a vězeň z Azkabanu, 2004).

V každé podkapitole nejprve stručně představím autory a jejich titulky a poté uvádím vybrané komentované ukázky. Vyjadřuji se ke konzistentnosti v používání určitých výrazů, k chybám v češtině, k časování i k formální stránce titulků.

5.1 Konoha.cz

Překladatelský tým webových stránek Konoha.cz tvoří titulky k japonskému animovanému seriálu Naruto. Z emailové komunikace vyplynulo, že obvykle překládají z angličtiny a v případě nejasností čerpá z japonského originálu (jedná se např. o převzetí názvu bojových technik, které jsou v českých titulcích ponechávány v originále). Podle údajů z internetových stránek www.konoha.cz bylo oběma autorům v době vzniku titulků okolo 23 let – bohužel se mi nepodařilo zjistit, kdy přesně titulky vznikly – autor „Prasátko“ dokončil vysokou školu technického zaměření a kromě angličtiny ovládá základy japonštiny; autorka „Kitsune“ dosažené vzdělání ani znalost japonštiny na svém internetovém profilu neudává.

Anglické titulky, tedy pivotní titulky pro překlad do češtiny, poměrně důsledně užívají pojmenování z oficiálního anglického dabingu – jméno postavy „Maito Gai“ bylo ve shodě s oficiálním dabingem převedeno jako „Might Guy“, jméno meče „Samehada“ bylo přeloženo jako „Shark Skin“, taktéž jsou překládány i názvy bojových technik. České titulky užívají původních japonských názvů.

5.1.1 Komentované ukázky

- (28) Really... Kakashi-sensei's been playing favourites lately.
Jo sakra... Se svými favority si může hrát později.

Autoři titulků v příkladu (28) nepochopili správné významy několika slov či slovních spojení – idiomatickou vazbu „play favorites“ (upřednostňovat, stranit někomu) a příslovce „lately“, jehož význam si zřejmě odvodili z přídavného jména „late“ (pozdě), aniž by svoje řešení konzultovali se slovníkem („poslední dobou“). Expresivní překlad příslovce „really“ je pravděpodobně pokus, jak přeložit typickou frázi mluvčího (-ttebayo), kterou často užívá. Protože se jedná o tzv. slovní vycpávku, v češtině i v angličtině těžko přeložitelnou jedním jediným způsobem, měla by být v této větě převedena do češtiny bezpříznakově.

- (29) We just came to find something we're looking for. ||
Something you're looking for?
Přišli jsme najít to, co hledáme. | | Něco... co hledáte?

V níže uvedeném příkladu (29) autoři titulků nejdříve neurčité „something“ přeložili jako „to“. Další mluvčí na „something“ v anglických titulcích odkazuje, ale tento záměr zřejmě nebyl pochopen a „something“ bylo přeloženo jako „něco“, dialog tak ztratil kohezivní prvky. Zajímavé je také použití tří teček, které ve zdrojových titulcích není, a ani ve zvukové stopě není slyšet zaváhání mluvčího. Podobně se tři tečky objevují i v příkladu (30) nebo (32).

- (30) Unfortunately, fighting any more is nonsense. We're leaving.
Naneštěstí... další boj není potřeba. Odcházíme.

Autoři titulků kopírují v příkladu (30) anglickou strukturu věty a částici „unfortunately“ (ta měla být spíše přeložena jako „bohužel“) zařadili na začátek promluvy.

- (31) What does a renegade ninja like you want in this village?
Co pohledává uprchlý Ninja jako ty v naší vesnici?

Fráze „a renegade ninja“ vyskytující se v příkladu (31) je v japonském originále tzv. nukenin (do angličtiny nadabováno jako „missing-nin“), tedy „nindža – dezertér“. Ani anglické, ani české amatérské titulky zde nedodrží svoji vlastní terminologii (anglické titulky obvykle přebírají terminologii z dabingu, na stránkách www.konoha.cz se jedná o heslo „Ztracený ninja“).

- (32) However, you cannot counter this special Sharingan eye technique... The illusionary technique, Tsukuyomi.
Avšak... Proti Genjutsu Tsukuyomi, zvláštní technice Sharinganu, nezmůžeš nic.

V příkladu (32) opět vidíme, že autoři titulků částečně převzali strukturu anglické věty doslovným překladem příslovce „however“. Oproti anglickým titulkům také převzali japonský název „techniky iluzí“, tedy „genjutsu“.

- (33) I won't take as long as Kisame, if I do this.
Nechtěl jsem zajít tak daleko jako Kisame, ale jestliže musím.

V příkladu (33) se jedná o špatnou interpretaci fráze „as long as“, kdy přídavné jméno „long“ považují autoři titulků za označení míry určitého jevu, nikoliv času. Toto nepochopení zřejmě ovlivnilo i překlad vedlejší věty, aby dávala ve spojení s předchozí smysl.

- (34) Anyway, I kept an eye on him...
Ať se dělo cokoliv, nespouštěl jsem z něj oči.

V příkladu (34) se opět jedná o převzetí struktury anglické věty, které byl přizpůsoben i doslovný překlad částice „anyway“, i když „anyway“ na začátku věty naznačuje, že mluvčí opět pokračuje v tématu. „Nespouštěl jsem

z něj oči“ také není adekvátním překladem. Mluvčí nechtěl říci, že měl onoho muže neustále na očích, ale že během těch mnoha let vždy věděl, co dotyčný provádí.

- (35) 1 hours, 59 minuts, 59 seconds left.
71 hodin, 59 minut, 59 sekund zbývá.

Doslovné převzetí struktury anglického originálu je i problém v příkladu (35), v češtině bychom měli réma věty (zde tedy časový údaj) zařadit na konec.

- (36) No, this isn't just a normal research trip.
Není to obyčejná výzvědná mise...

Autoři titulků se při překladu věty z příkladu (36) nechali ovlivnit kontextem celého seriálu, kdy je úkolem seriálových hrdinů plnit různé pracovní mise, které jim zadá jejich vesnice. Ale v tomto případě se jedná o sbírání inspirace kvůli psaní dalšího dílu knihy, jehož je mluvčí autorem. Za pojmem „research trip“ se schovává pozorování dívek v tradičních japonských lázních. Slovo „mise“ ale vyvolává v divákovi dojem seriózní pracovní činnosti.

5.1.2 Konzistentnost

Titulky ke každému seriálu, který se odehrává v jiném než reálném světě, jsou na konzistentnost náročné. Protože se však titulkování věnují příznivci seriálu, kteří pravděpodobně viděli všechny díly (a to právě s amatérskými titulky), nedělá jim konzistentnost z hlediska logiky děje problém.

Problém ale nastává na jazykové rovině, např. v používání japonských pojmenování. V jednom řádku se v titulku objeví bojová technika Kage Bunshin. O pět titulků později používají pro stejnou techniku název „stínový klon“ přímo v titulkách a hned v následujícím titulku jej uvádí jako „Stínový klon“ (s velkým písmenem). Podobně se střídá pojmenovávání vesnice: jednou je to „Listová“

nebo „Skrytá Listová“, podruhé „Konoha“ (japonské jméno), resp. „Konohagakure“.

5.1.3 Čeština v titulcích

V této podkapitole se věnuji nejen chybám v českém pravopisu (demonstrovaným na několika příkladech), ale i volbě registru. Konkrétní chyby jsou v příkladech zdůrazněny tučným písmem a podtržením.

(37) Překvapím jak **M**istra Kakashiho, tak i Sasukeho.

(38) Pokud byste se mu teď koukli do očí, je po **V**ás.

Pravopisné chyby se v tomto překladu týkají hlavně chyb ve velkých písmenech, jak je vidět v následujících příkladech č. (37) a (38) – v příkladu (38) adresuje mluvčí dva stejně staré přátele, nikoliv osoby nadřazené.

(39) Hele, nejsem dítě, který by snadno
přesvědčil nějaký Zvrhlý **poustevník, jako** ty!

Další typickou chybou jsou čárky, zvláště ve větách jednoduchých, viz příklad (39).

(40) I have no time to waste on your perverted stuff.
Nemůžu mrhat svůj čas s tvými zvrhlými záležitostmi.

Objevuje se také kontaminace vazby, aniž by šlo o kopírování anglické vazby (pro srovnání uvádím v příkladu (40) i anglické titulky). Správná vazba je „mrhat časem na co“.

(41) Teď, když **si se** o tom zmínil, přijde mi to **logické**.

(42) Ale jsi jedinej **týpek**, co to dokáže.

(43) Kurenai, **vezmi** Kakashiho do nemocnice. Asumo, **krej** mě.

(44) Teď, dokud nedorazí ANBU jako posily, budeme s **těmahle** dvěma bojovat.

Co se týče registru, je na textu poznat, že autoři titulků si této roblpematiky nejsou vědomi. Střídají obecnou češtinu se spisovným vyjadřováním v rámci jedné promluvy (nelze tedy říci, že by jejich záměrem bylo dát najevo zvláštnost v řeči). Volí také poměrně expresivní výrazy tam, kde je použití takových výrazů nežádoucí, viz příklad (38) „koukli“ a příklady (41)–(44), kde se mísí nespisovné výrazy s výrazy vysoce spisovnými (zmínil, logické, vezmi, krej).

5.1.3.1 Japonské výrazy v českých titulcích

V českých titulcích autoři zcela přebrali anglický přepis latinkou, který se řídí i anglickou fonetikou (Sharingan, Uchiha, Kyuubi, Danzou), i když české učebnice japonštiny běžně užívají pro přepis znaků abecedu českou (šaringan, Učiha, Kjúbi, Danzó).

Vlastní jména jsou ponechávána tak, jak se jich užívá v japonštině: tedy nejprve příjmení, potom křestní jméno, např. „Hatake Kakashi“. Jejich skloňování se neřídí vždy podle pravidel, zvláště pokud končí na -o nebo -u, např. jméno Šikamaru je v titulcích skloňováno jako „bez Shikamara“, místo správnějšího „bez Šikamarua“. Také titul představeného vesnice, tedy Sandaime, je pravidelně skloňován jako „bez Sandaimeho“, i když správně se japonská víceslabičná mužská jména zakončená na -e skloňují podle vzoru Goethe, tedy „bez Sandaima“. Naruto se jako víceslabičné mužské jméno zakončené na -o skloňuje jako „Janko“ (v titulcích je tedy uváděno správně), ale tento model převzali i pro jména dvojslabičná zakončená na -o („bez Shina“), která se správně skloňují podle vzoru pán, přičemž koncovka -o zůstává zachována (tedy „bez Šinoa“)⁶⁵. Ostatní vlastní jména jiných typů jsou skloňována správně.

⁶⁵ BARTOŠEK, Josef; VÁHALA, František. Jak v češtině zacházet se jmény z východoasijských jazyků. *Naše řeč* [online]. 1959, 42, 7-8, [cit. 2011-05-13]. Dostupný z WWW: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=469>.

5.1.4 Vysvětlivky

V amatérských titulcích k japonským animovaným seriálům se často objevují tzv. vysvětlivky. Jedná se o titulky, které se objevují v horní části obrazovky a obvykle vysvětlují nějaké japonské pojmenování. Jejich používání je ale v tomto případě spíše nahodilé, např. již v některém z prvních dílů seriálu bylo divákům vysvětleno, že ANBU je elitní jednotka nindžů, ale přesto se ještě v 82. epizodě objevuje vysvětlivka s tímto pojmem.

Další podobná situace nastává, když postava Naruto v originále mluví se svým mistrem a oslovuje jej „Ero Sennin“. V titulcích používají vlastní překlad „Zvrhlý poustevník“, nikoliv japonský originál. Přesto se v horní části obrazovky objevuje vysvětlivka s překladem a přepisem v latině i ve znacích.

Tyto vysvětlivky jsou také využívány pro překlad různých názvů bojových technik, např. „Kage Bunshin – „Stínový klon“. I v tomto případě je to spíše kontraproduktivní, protože pochopení významu buď není důležité (např. u „Mangekjó šaringan“) nebo se jako v případě stínového klonu jedná o techniku známou od prvního dílu. Navíc tyto vysvětlivky nutí diváka se na ně zaměřit, a tak přestat dávat pozor na titulky překládající dialogy.

Zvláštním typem vysvětlivky je překlad názvů budov nebo knih, které se objevují ve znacích jako obrazová informace. V programech jako AegiSub vyberou autoři titulků písmo i barvu hodící se do obrazu a umístí titulek do prostoru. Dají tak možnost divákům postřehnout i význam psané informace, aniž by je ochudili o dialogy. Tyto vysvětlivky diváky téměř neruší.

5.1.5 Časování

Časování se řídí pouze délkou promluv jednotlivých postav. Protože jsem měla k dispozici titulky vložené přímo do obrazu, nemohla jsem bohužel získat přesné údaje o délce trvání jednotlivých titulků, proto zde zmíním jenom několik příkladů, jejichž časové trvání jsem měřila pomocí stopek.

(45) S Kakashim... řekl bych, že od něj
se toho můžu naučit hodně...

Jako Chidori.

Mezi dvě nejtypičtější chyby patří, když se příliš dlouhý titulek ukáže jenom na velmi krátkou dobu a naopak. V příkladu (45) se dvouřádkový titulek o celkem 63 znacích zobrazuje na pouhou 1,5 sekundy (tedy čas, který je při profesionálním časování určen pro ty nejkratší titulky). Hned za tímto titulkem následuje titulek s problémem opačným, 12 znaků na obrazovce setrvává celé 3,5 sekundy. K této chybě došlo zřejmě proto, že oba tyto titulky jsou součástí jedné promluvy a autoři titulků je špatně rozdělili.

Příliš dlouho je také zobrazen třířádkový titulek z příkladu (46), který je zobrazen asi 4,6 sekund, i když podle počtu znaků (počítám-li, že průměrný divák stihne přečíst 12 znaků za sekundu), by na tento titulek potřeboval 8,4 sekund (101 znaků).

5.1.6 Formální úprava

Pro samotné titulky užívají bílé bezpatkové písmo, což je v souladu s konvencemi uvedenými v kapitole 3.1. Pro vysvětlivky (viz kapitola 5.1.4) užívají bílé patkové písmo a také japonské znaky (taktéž bílé barvy). Barevná písma různých typů se v titulcích od těchto autorů vyskytují jedině jako překlad informace psané ve znacích (např. přebaly knih, nápisy na budovách).

(46) Nechtěl jsem uvěřit, že kromě Itachiho
ještě někdo vlastní Sharingan, dokud
ho neuvidím na vlastní oči.

Titulky se někdy objevují i ve třech řádcích, jako v příkladu (46).

(47) A hned potom se ostatní rozdělili do týmů po dvou a (51
znaků)
začali cestovat po světě. Sbírají techniky a další věci. (55
znaků)

- (48) Jedině dědic Kekkei Genkai, jako jsem já, který (47 znaků)
ovládá Sharingan, může porazit Kekkei Genkai. (45 znaků)

Problém také nastává v počtu znaků na řádek. V příkladech (47)–(48) uvádím několik řádků, které mají více než 40 znaků (počet znaků je uvedený v závorce). V délce řádku bývá často jediným limitem šířka obrazu – takto dlouhé řádky se vyskytují především ve chvílích, kdy se jedná o souvislé vyprávění jednoho mluvčího – titulky potom nelze segmentovat jenom podle délky promluvy.

- (49) Jsem překvapený, když pomyslím, že dovedeš
používat Sharingan tak dobře...

Příklad (46) také ilustruje nevhodné rozdělení textu do řádku, mnohem vhodnější by bylo umístit slovo „dokud“ na další řádek, podobná situace nastává i v případech (47) a (48). Podobná situace nastává i v příkladu (49), kde by bylo vhodnější umístit celou předmětnou větu na další řádek (a to i z hlediska počtu znaků na řádek).

V těchto titulcích se také zbytečně často vyskytují tři tečky (jejichž použití nemá opodstatnění ani v anglických titulcích, ani v tempu řeči mluvčího), jako např. v příkladech (30), (29), (32) a (45).

Další speciální pomůcky (pomlčky, kurzíva, velká písmena) se neobjevují.

5.2 Mocisek

Vzhledem k tomu, že titulky jsem získala v databázi amatérských titulků www.podnapisi.net, nejsou mi o tomto překladateli známy žádné bližší informace. Důležité ale je, že autor neměl k dispozici přepis z angličtiny, titulky tedy vznikaly pouze na základě zvukové stopy filmu a některé informace byly zřejmě ověřovány u polských amatérských titulků.

Ukázky pochází z druhé části filmu Harry Potter a vězeň z Azkabanu (Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, 2004). Titulky vznikaly v době těsně

po uvedení filmu v kinech, klíčová byla tedy rychlost, což se projevuje i na množství překlepů.

Titulky jsou ve formátu SubRip, časové údaje (zaokrouhlené na jedno desetinné číslo) a počet znaků tedy odečítám pomocí programu Subtitle Workshop.

5.2.1 Komentované ukázky

(50) Klofan je nebezpečné stvoření a měl by se co nejdříve zabít.

He said Buckbeak was a deadly and dangerous creature who would kill you as soon as look at you.

V příkladu (50) udělal autor chybu na rovině ekvivalence, kdy doslovně převádí mnohoznačné podstatné jméno „creature“ jako „stvoření“ (správněji by asi bylo vhodnější přeložit jako „zvíře“). Ze dvou charakterizujících přídavných jmen „deadly and dangerous“ zvolil pouze jedno . V druhé části věty autor rozuměl slovesu „kill“, ale zbylé informaci už zřejmě ne, a proto překlad přizpůsobil smyslu scény (celá věta se vztahuje k neúspěšnému pokusu zachránit život hipogryfa Klofana před popravou).

(51) He didn't kill Pettigrew, he destroyed him!

Te šílenec nezabil Pettigrewa, on ho zničil.

V příkladu (51) by sloveso „nezabil“ mělo být na konci první věty, protože je na něj kladen důraz.

(52) Spiders, they want me to tap dance. I don't want to tap dance!

Netuším, co to mumlá :))

V příkladu (52) autor vůbec neporozuměl vyděšenému mluvčímu, o žádnou adaptaci se ani nesnažil.

(53) It looks as though it's a parchment designed to insult anyone who tries to read it.

podle mě to vypadá, že to Harry dostal od "překupníků"

Autor titulků se v příkladu (53) zřejmě mylně domníval, že se postavy dohadují o původu plánku. Podle mého názoru by tato chyba („překupníci“) mohla mít ci původ ve slově „Marauders“ (v oficiálním překladu knihy jsou to Pobertové, tvůrci plánku). Za povšimnutí také stojí použití přehlásky jako uvozovek.

(54) The Grim, possibly.

Podvod, pravděpodobně.

V příkladu (54) jde o neporozumění slovu „Grim“ (smrtonoš) – zřejmě proto, že takové slovo se v běžné slovní zásobě nevyskytuje. Překlad „possibly“ jako „pravděpodobně“ zcela ničí ironický podtext celé věci (mluvčí naráží na to, že jasnovidka při výkladu budoucnosti vždycky předpovídá tragické úmrtí).

(55) I think you owe someone an apology. | | Right. Next time I see Crookshanks, I'll let him know.

- Vypadá to, že mi někdo dluží omluvu... | | Příště mu dám trochu sušenek, měl jsem to vědět.

V příkladu (55) autor příliš explicitně vyjádřil narážku, že mluvčí čeká na odpověď. Navíc významu tomu pak nepřizpůsobil překlad druhé věty – odpovědi na onu narážku („mi někdo dluží“ – „Příště mu“), celý dialog tedy postrádá kohezivní prvky (Crookshanks neboli Křivonožka je jméno kočky a autor titulků opět adaptoval text tak, aby dával alespoň trochu smysl). Doslovně a beze smyslu také převedl frázi „I'll let him know“.

- (56) Good night, professor.
Dobrou noc, profesore.

Zatímco v angličtině je běžné oslovovat učitele jenom „Professor“ (případně s příjmením, např. „Professor Dumbledore“), zatímco v českém prostředí vždy přidáváme před titul pane nebo paní (pane profesore, pane profesore Brumbále), viz příklad (56).

- (57) unbearable to witness
bohužel to udělají před svědky

V příkladu (57) se opět jedná autor titulků opět zaslechl jedno slovo („witness“), ke kterému si domyslel nějaký kontext.

- (58) Can you do this?
Můžeš to udělat?

V příkladu (58) se jedná o doslovné převzetí struktury anglické věty.

5.2.2 Čeština v titulcích

V titulcích se nachází velké množství pravopisných chyb. Vybírám jenom ty nejzajímavější, jako například pravopis a způsob skloňování vlastních jmen.

Některé postavy v tomto seriálu mají jména původem latinská končící na -us (Sirius, Remus). V titulcích jsem našla jméno Sirius v následujících podobách: „Siriie“, „Syrius“, „Syria“, „Syriusi“, „Sirius“. Pátý pád od jména Remus je v těchto titulcích buď „Remusi“ nebo „Remuse“, příjmení Malfoy má i alternativní podobu „Malfoi“ apod.

Další zajímavostí jsou různé tvary sloves, např. „pomož nám“ či „pod“ a chybějící interpunkce (např. tečka na konci věty).

5.2.3 Konzistentnost

Ačkoliv se nejedná o překlad seriálu a není třeba být konzistentní ve smyslu předchozích dílů, film byl natočen podle knižní předlohy. Autor se očividně snažil používat výrazy z oficiálního překladu (např. „Brumbál“, „Vrba mlátička“), ale to se mu dařilo jenom v případě, že se tyto názvy vyskytly v obou

předchozích filmech. Knihu pravděpodobně nečetl a v při titulkování proto zřejmě hledal inspiraci v polských amatérských titulcích. Českého „Červíčka“ tedy například přejmenoval na polského Glizgodona, „Shrieking Shack“, v českém oficiálním překladu „Chroptící chýše“, doslovně přeložil jako „Řvoucí dům“.

5.2.4 Časování

(59) Expecto Patronum!!

(60) Severusi, to pochybuju...

Mezi dvěma titulky není ani tisícina sekundy pauza, překrývají se. Titulky v podstatě nejsou časovány. Kde končí jedny, okamžitě začínají druhé. Jejich počátek nezávisí ani na kamerovém záběru, ani na začátku promluvy. To vede i k situacím, kdy je titulek zobrazen déle, než by správně měl. Nejdéle zobrazeným titulkem je titulek z příkladu (59), 2 minuty 10,4 sekundy. Titulek v příkladu (60) byl zase titulkem zobrazeným pouhých 0,9 sekund.

5.2.5 Formální úprava

Protože se jedná o externí titulky, jejich vzhled si určuje program, ve kterém je uživatel přehrává (obvykle se tedy jedná o bezpatkové proporciální písmo bílé barvy).

(61) protože jim po Tobě bylo tak smutno, že Tě ze samé radosti začnou líbat... (74 znaků)

(62) Když je správně provedena, je orazen vzpomínek - šťastných, silných vzpomínek. (78 znaků)

Na řádcích je pravidlem, že se vyskytuje více jak 40 znaků, výjimkou není ani 70, viz příklady (61) a (62).

- (63) - Skončeme s tím, Remusi, zabijme ho.
- Počkej.
Mám už dost čekání!

Také v těchto titulcích se vyskytují třířádkové titulky, viz příklad (63).

- (64) Kouzlo, které Tě hodlám naučit

se jmenuje kouzlo Patronusa
Slyšel jsi o něm?

- (65) Patronus je něco jako pozitivní síla, která

funguje jako štít před mozkomory.

V příkladech (64) a (65) se jedná o ukázky nevhodného segmentování řádků. Ve všech příkladech jde o jednořádkové titulky, pokračování věty se tedy nachází až v dalším titulku.

- (66) Myslím, že máš pro dnešek dost.
-Sedni si sem.

Co se týče interpunkce, jsou tyto titulky charakteristické užíváním pomlček, ovšem i tam, kde není třeba, viz příklad (66). Před pomlčkou také často nechávají mezeru, což není v souladu s konvencemi. Nekonzistentní používání pomlčky (jako indikátoru změny mluvčího) také můžeme vidět v příkladu (63).

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem hodnotila amatérské seriálové a filmové titulky z jazykového hlediska a z hlediska konvencí, které jsou dodržovány v oficiální distribuci filmů a seriálů.

Jazyk amatérských titulků je často neobratný, protože autoři nemívají formální jazykové vzdělání (cizí jazyk se obvykle naučili na střední škole a sledováním cizojazyčných seriálů). Protože nejsou školení překladatelé, často doslovně kopírují stavbu věty ve zdrojovém jazyce, nedodržují správná pravidla pro skloňování a přepis cizojazyčných vlastních jmen. V rámci větší „věrnosti“ se snaží o poměrně doslovné překlady, které mnohdy ústí v komplikovaná souvětí o několika větách vedlejších. Dalším typickým problémem je nerozpoznání idiomatické vazby a její následný doslovný překlad.

Překlad autorů, kteří měli k dispozici anglický přepis dialogů, byl ve výsledku přesnější. Pokud autor některé větě nerozumí, snaží si ji adaptovat tak, aby podle jeho chápání odpovídala smyslu celého příběhu.

Co se týče formální stránky titulků, jejich vizuální stránka (tedy umístění v dolní části obrazovky a použití bílého bezpatkového typu písma) by mohla popisovaným konvencím vyhovovat. Amatérští autoři titulků si nejsou vědomi toho, jaká pravidla profesionálové dodržují, jejich vlastní pravidla jsou velmi zjednodušená – např. časování se řídí téměř výhradně délkou promluvy jednotlivých postav, a pokud mluvčí souvisle vypráví příběh, bývají titulky velmi dlouhé (dvouřádkové a na každém řádku až 70 znaků), protože si amatérští autoři neumí poradit s dělením jednotlivých promluv.

V amatérských titulcích se také nesetkáme s kondenzací textu, zřejmě proto, že není třeba dodržovat omezení počtu znaků na řádek, ani některá omezení týkající se časování. Protože jediným omezením délky řádku je šířka videa, nezabývají se amatérští autoři ani správným dělením textu do řádků a snaží se na řádek vmístit co nejvíce textu.

Z hlediska jazykového se amatérští autoři často dopouští chyb na úrovni syntaktické, stylistické i lexikální. Slova nebo slovní spojení, která nejsou běžně užívána, obvykle nedokáží identifikovat a jejich překlad tedy není přesný. Také se dopouští četných překlepů.

Z uvedených příkladů tedy vyplývá, že pokud autoři amatérských titulků nějaká pravidla dodržují, jedná se spíše o diváckou zkušenost.

Příloha

Přílohou této bakalářské práce je CD ROM, na kterém se nachází:

1. Tato bakalářská práce ve formátu PDF
2. Amatérské titulky k seriálu Teorie velkého třesku
3. Amatérské titulky k filmu Harry Potter a vězeň z Azkabanu
4. Amatérské titulky k seriálu Comeback
5. Přepis dialogů z titulků i dabingu 82. epizody Naruto

Shrnuti

The aim of my thesis was to analyze errors in amateur subtitles. In the theoretical part I described the history of subtitles from early 20th century until today.

Subtitles are characterized as polysemiotic and diasemiotic (using multiple channels to communicate with the audience). The subtitles are classified as intralingual (subtitles for Subtitles for Deaf and Hard of Hearing) and interlingual (so called oped subtitles), that are the focus of this thesis.

In the part describing the formal aspects of subtitles I state that they are located to the lower part of the screen in the maximum of two lines so they are not disturbing the image information. They are of pale white colour.

The rules for how many characters per line should there be are not strict, but the number mostly varies from 35 to 40 characters.

I also comment on the difficulties of the timing constraints that force the subtitler to edit their textual information. The timing is influenced by the reading speed of the audience which varies from 10 – 12 characters per second.

The punctuation also plays a vital role in subtitling as it allows as to make dramatic pauses even in written text, or to signal that the subtitle is not a utterance of one person but it is a dialogue.

All these I illustrate by examples from the DVD edition of the movie Hoodwinked (Karoolka, 2005).

In the part where I focus on language I commented on the syntactic structure of the subtitles and also on the translation of wordplays, curses and what tone and style to choose.

I also state the specifics of the TV Show translation, especially how to deal with plenty of characters, places.

In the practical part I first comment on the history of amateur subtitling and then on formats and programs used.

In the last part I analyze some typical errors occurring in amateur subtitles using two sources: a Czech amateur translation of the Japanese TV Show Naruto which is translated from English subtitles and translation of Harry Potter and the Prisoner of Azkaban where the author of the subtitles did not have any transcript.

None of these subtitles adhered to the conventions proposed in the theoretical part, except for the use of pale white, non-proportional font.

Seznam použité literatury

1. IVARSSON, Jan. *A Short Technical History of Subtitles in Europe* [online]. 17. 11. 2004 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.transedit.se/history.htm>>.
2. STRNADOVÁ, Věra; KOPLÍK, Raimund. *Problematika tvorby skrytých titulků k předtočeným pořadům*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 2008. 229 s.
3. BANNON, D. *The Elements of Subtitles: A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. 2. Lulu.com, 2010. 168 s.
4. KARAMITROGLO, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal* [online]. April 1998, Volume 2, No. 2, [cit. 2011-04-24]. Dostupný z WWW: <<http://translationjournal.net/journal//04stndrd.htm>>.
5. IVARSSON, Jan; CARROLL, Mary. *Subtitling*. Simrisham: TransEdit HB, 1998. 199 s.
6. BAKER, Mona; SALDANHA, Gabriela. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2nd edition. Abingdon: Routledge, 2008. 654 s.
7. SMITH, Stephen. The Language of Subtitling. In GAMBIER, Yves. *Translating for the Media*. Turku: University of Turku, 1998. s. 139–149.
8. GOTTLIEB, Henrik. *Subtitles, translation & idioms*. Copenhagen, 1997. Dizertační práce. University of Copenhagen.
9. HRDLIČKA, Milan. *Literární překlad a komunikace*. 1. vydání. Praha 6: ISV nakladatelství, 2003. Nad překladem tzv. bezekvivalentní slovní zásoby, s. 149–151.
10. GILBERT, FONG. The Two Worlds of Subtitling: The Case of Vulgarisms and Sexually-oriented Language. In GILBERT,

FONG. *Dubbing and Subtitling in a World Context*. Hong Kong: The Chinese University Press, 2010. s. 39—61.

11. *Karoolka* [DVD]. Překlad: Eliška Rejčková. Distributor v ČR: SPI International, 2006
12. KISHIMOTO, Masashi. *The Art of Naruto: Uzumaki*. San Francisco: Viz Media, 2007. 148 s.
13. BOGUCKI, Lukasz. Amateur Subtitling on the Internet. In DÍAZ CINTAS, Jorge; ANDERMAN, Guinilla. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. New York: Palgrave Macmillan, 2009. s. 49—57.
14. DÍAZ CINTAS, Jorge. Teaching and learning to subtitle in an academic environment. In DÍAZ CINTAS, Jorge. *The Didactics of Audiovisual Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2008. s. 89--103.
15. MEADOWS, Chris. *Fansubs and e-books: When pirates outcompete on quality* [online]. February 20, 2011 [cit 2011-04-01]. Dostupné z: <<http://www.teleread.com/copy-right/fansubs-and-e-books-when-pirates-outcompete-on-quality/>>.
16. *Anime Fansub Documentary* [online]. May 26, 2008 [cit 2011-04-01]. Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=IUYlqLlbix0>>.
17. *Europe Internet Usage Stats and Population Statistics* [online]. c2000-2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>>.
18. *On-line titulkování přenosů jednání poslanecké sněmovny ČR vysílaných českou televizí* [online]. c2008 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <<http://www.kky.zcu.cz/cs/sw/subtitles-pp>>.
19. *Youtube: Titulky* [online]. c2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/t/captions_about>.
20. *UNdata: Personal computers per 100 population* [online]. c2011 [cit. 2011-04-03]. Dostupné z:

<http://data.un.org/Data.aspx?q=personal+computers&d=MDG&f=seriesRowID%3a607%3byear%3a2004&c=2,3,4&s=_countryEnglishNameOrderBy:asc,year:desc&v=1>.

Anotace

Autor: Rybníčková Lada

Katedra: Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UPOL

Název česky: Analýza chyb v amatérských titulcích

Název anglicky: Error Analysis of Amateur Subtitles

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Král

Počet stran: 60

Počet znaků: 77 586

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 20

Klíčová slova v ČJ: amatérské titulky, titulkování, audiovizuální překlad, analýza chyb

Klíčová slova v AJ: amateur subtitling, error analysis, audiovisual translation

Anotace v ČJ: Cílem mojí práce byla analýza chyb v amatérských titulcích. V teoretické části jsem se zabývala konvencemi dodržovanými profesionálním překladateli titulků jako např. segmentace textu do titulků, časování, interpunce a také některá specifika jazyka titulků. Také jsem uvedla historii amatérského titulkování a důvody pro existenci tohoto fenoménu. Na závěr jsem analyzovala texty dvou amatérský tvůrců titulků a porovнала je s konvencemi uvedenými v teoretické části.

Anotace v AJ: The aim of thesis was to analyze the errors in amateur subtitles. In the theoretical part of my thesis I stated proposed standards in professional subtitling concerning text segmentation, timing, punctuation and also specifics of the language in subtitling. I also focused on amateur subtitling history and reasons for amateur subtitling. Then, I analyzed two texts created by amateur

subtitle producers and compared them to the proposed standards discussed in the theoretical part.

